

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

„Wykorzystanie śladów kryminalistycznych w postępowaniu przygotowawczym i przed Sądem”

Autor: mgr Dariusz Szydłowski

Promotor naukowy: prof. WSiP dr hab. Bronisław Młodziejowski

Podstawowym celem procesu karnego jest wykrycie sprawcy i pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej. W wielu przypadkach nie jest możliwe zgromadzenie wystarczającego materiału dowodowego bez czynności procesowo-kryminalistycznych. Wśród nich duże znaczenie mają oględziny. Ich efektywność jest w znacznej mierze uzależniona od niezwłoczności i prawidłowości przeprowadzonych czynności kryminalistycznych i procesowych na miejscu zdarzenia. Na odpowiednią jakość oględzin wpływ ma dobór członków zespołu o odpowiednich kwalifikacjach. Czas i stopień wnikliwości przeprowadzonej czynności, a także współczesne możliwości analityczno-badawcze są kluczowe dla zwiększenia efektywności dotarcia do prawdy obiektywnej. W związku z powyższym nasuwa się kwestia: czy postęp na polu identyfikacji i zabezpieczania śladów idzie w parze z ilością i jakością wykorzystanych w procesie środków dowodowych? Niniejsza praca jest próbą odpowiedzi na to pytanie.

Systematyczny i zarazem dynamiczny rozwój nauk sądowych, a także coraz to bardziej pogłębiane doświadczenia specjalistów-praktyków powinny skłaniać do sukcesywnych modyfikacji zachowań grup oględzinowo-śledczych na miejscu zdarzenia. Pojawiające się na tym polu innowacje wymagają zmian prawnych w celu dostosowania istniejących przepisów do nowych potrzeb.

W obliczu intensywnego rozwoju nauk biologicznych, fizycznych, czy chemicznych, jak również związanych z nimi metod kryminalistycznych, nie bez znaczenia dla decydentów procesowych powinna być potrzeba poszerzania wiedzy i doskonalenia własnych umiejętności m.in. w dziedzinie wykorzystania różnych rodzajów dowodów naukowych. Oparte na specjalistycznej wiedzy i metodyce naukowej ekspertyzy są często sporym wyzwaniem dla prawników. Nierzadko można dostrzec dysonans pomiędzy kompetencjami ewaluacyjnymi sędziów, a ich stanem wiedzy koniecznej do właściwej oceny dowodu naukowego. Dlatego zasadną wydaje

się potrzeba systematycznego uzupełniania wiedzy kryminalistycznej przez tę grupę zawodową. Brak właściwego przygotowania w tym zakresie może w znacznym stopniu upośledzić realizację ich zadań, wydłużać czas trwania procesu, zwiększać jego koszty, a w skrajnych przypadkach prowadzić do fatalnych w skutkach pomyłek sądowych.

Mając na względzie powyższe, autor podjął się przeprowadzenia badań nad stosunkiem prokuratorów i sędziów prowadzących postępowanie karne do śladów kryminalistycznych zabezpieczonych w toku oględzin. Przedmiot analizy stanowiło trzydzieści losowo wybranych prawomocnie zakończonych spraw karnych rozpatrywanych przez Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej w latach 2008-2017. Postępowania przygotowawcze prowadzone były przez prokuratury podległe jurysdykcji ww. sądu, tj. Prokuraturę Rejonową Bielsko-Biała Północ, Prokuraturę Rejonową Bielsko-Biała Południe, Prokuraturę Rejonową w Cieszynie i Prokuraturę Rejonową w Żywcu. Materialnoprawnie ograniczono się do spraw o zabójstwo, usiłowanie zabójstwa, spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu oraz pobicia ze skutkiem śmiertelnym.

Na pracę składają się trzy rozdziały główne. Dwa pierwsze stanowią podbudowę teoretyczną zagadnień będących wstępem do dalszych rozważań. W rozdziale I przedstawiono pojęcie oględzin, ich klasyfikację z uwzględnieniem aspektów technicznych oraz uwarunkowań prawnych normujących sposoby uzyskiwania środków dowodowych będących podstawą wszelkich rozstrzygnięć. Z uwagi na szybki postęp technologiczny uwzględniono najbardziej aktualne techniki i zmiany w przepisach. W rozdziale II przedstawiono zagadnienia związane z pojęciem śladu i sposobem jego pojmowania w świetle uregulowań prawnych oraz opracowań naukowych. Omówiono również różne rodzaje śladów kryminalistycznych z uwzględnieniem ich klasyfikacji w oparciu o rodzaj i zakres stosowanych obecnie badań identyfikacyjnych. Ponadto przedstawiono najnowsze metody ich ujawniania, zabezpieczania oraz ich dalsze wykorzystanie w postępowaniu przygotowawczym. W rozdziale III zaprezentowano wyniki badań własnych poprzedzonych wnikliwymi analizami wykorzystania śladów kryminalistycznych w postępowaniu przygotowawczym i przed sądem.

Przeprowadzone badanie pozwoliło na konstatację, że w niektórych przypadkach sposób wykorzystywania przez sądy zgromadzonych śladów kryminalistycznych i dowodów rzeczowych jest niewystarczający. Zasadniczą przyczyną takiego stanu rzeczy jest fakt, że część śladów zgromadzonych w postępowaniu przygotowawczym niepoddawana jest dalszemu procesowi badawczemu. Interesujące jawi się

spozstrzeżenie, iż sąd - oceniając materiał dowodowy - częściej odwołuje się do dowodów bezpośrednich wskazujących na sprawcę przestępstwa w sposób niezaprzeczalny, a zdaje się ignorować dowody pośrednie, które mniej jednoznacznie wskazują na winę sprawcy. Prowadzi to do wniosku, że ocena wartości materiału dowodowego może być tendencyjna, co wydaje się niepożądane z punktu widzenia rzetelności postępowania przed organami sądowymi. Podejście do środka dowodowego w kategoriach stereotypu może w niekorzystny sposób ograniczać możliwości, jakie dają inne środki dowodowe, które mogą weryfikować okoliczności zdarzenia i w sposób logiczny uzupełniać łańcuch zgromadzonych o nim informacji. Największą liczbę śladów stanowią faworyzowane ze względu na swój potencjał ślady biologiczne i daktyloskopijne. Warto tu podkreślić, iż stopień złożoności problematyki środków dowodowych wymaga podejścia interdyscyplinarnego, które zakłada możliwość wykorzystania różnych źródeł dowodowych w procesie uzyskiwania informacji niezbędnych do wyjaśnienia okoliczności zdarzenia i wykrycia sprawcy przestępstwa. Badania ujawniły ponadto istnienie szeregu czynników składających się na specyfikę prowadzonych postępowań, co w przekonaniu autora może mieć wpływ na ich efekt końcowy. Jako determinant należy przede wszystkim wskazać jakość i ilość zabezpieczonego materiału dowodowego.

W zwięzłym podsumowaniu przedstawiono postulaty zmian zmierzających do zapewnienia większej efektywności w prowadzeniu postępowania przygotowawczego, w tym skuteczniejszego przeprowadzania oględzin oraz pełniejszego wykorzystania pozyskanych śladów kryminalistycznych. W pracy potwierdzono zasadność poglądów Kazimierzy Juszki, która w oparciu o przeprowadzone badania empiryczne dostrzega potrzebę wprowadzenia szeregu kompleksowych rozwiązań usprawniających sposób przeprowadzania oględzin.

Zaprezentowane wnioski skłaniają ponadto do dyskusji na temat możliwości poprawy skuteczności działania organów ścigania przez bardziej wszechstronne wykorzystanie materiału zebranego w postępowaniu przygotowawczym. W związku z lansowaną przez niektórych praktyków i naukowców potrzebą zachowania ekonomiki postępowania, uwzględniającą nie tylko ograniczenie nakładów finansowych, ale także czasu postępowania, rodzi się pytanie o sensowność angażowania sił i środków w celu zabezpieczania śladów o „mniejszej” wartości dowodowej. Zasadna w tym kontekście wydaje się kwestia, czy w celu ustalenia prawdy obiektywnej i wszystkich okoliczności zdarzenia należy zapewnić wszechstronny dostęp do materiału dowodowego, czy

ograniczyć się do minimum dowodowego pozwalającego na udowodnienie sprawcy winy. Czy w świetle zasad postępowania karnego można w ogóle zaproponować rozsądny balans pomiędzy opłacalnością a rzetelnością procesu karnego?